

Др Јован Р. Бојовић: НАПРЕДНИ ОМЛАДИНСКИ ПОКРЕТ У ЦРНОЈ ГОРИ 1918—1941“

„Обод“, Цетиње 1976

Међу најкрупнија остварења Историјског института Црне Горе спада књига његовог научног сарадника, доктора историјских наука Јована Бојовића, истакнутог научног радника, који је до сада обогатио нашу науку бројним радовима и публикацијама из ове области и стваралаштва. Књига је суштински пионирски рад, прва потпуна монографија омладинског покрета у Црној Гори, резултат вишегодишњих напора и рада.

Књига је докторска дисертација коју је Јован Бојовић успјешно одбранио на Филозофском факултету Београдског универзитета (1969), те је још у рукопису коришћена од бројних историчара и научних радника. У поређењу са рукописом његове дисертације, књига представља много виши степен научне обраде и документације, јер је доктор Бојовић наставио са истраживачким радом и све више обогаћивао рукопис тезе новим сазнањима и историјским чињеницама.

По дубини и ширини приступа и истраживачког искуства, ова књига представља велику врједност и допринос савременој историографији, велики прилог историји КПЈ, јер освјетљава бурни историјски процес и догађаје у Црној Гори и Југославији између два рата, и први пут приказује cjелокупни историјски развикат напредног црногорског омладинског покрета. Служећи се хронолошким методом обраде, аутор успјешно освјетљава најкрупније проблеме и догађаје о дјелатности КПЈ и СКОЈ-а, именује и покретаче и ствараоце тог покрета, истакнуте револуционаре, читавау плејаду тих неумрлих стваралаца и активиста, који су изграђивали и дограђивали црногорски и југословенски револуционарни покрет, од којих је већина за остварење револуционарних идеала умрла смрћу хероја у народној револуцији. То велико историјско богатство др Јован Бојовић је изнио у монографији на 415 страна текста, у ком је захватио по регистру преко 690 револуционарних имена, мада је ствари тај број много већи. То је

путовање кроз огромну мемоарску грађу прикупљену од учесника и актера тих догађаја, кроз објашњења у 1755 фуснота, кроз коришћење архивске грађе у 36 историјских институција, 26 објављених докумената, периодичку од преко 30 комплета дневних, недјељних и мјесечних листова и часописа од 1918—1941. године, кроз литературу, 187 публикација наших и страних аутора, што све доказује са коликом је вишегодишњом научном студиозношћу аутор приступио овом одговорном послу, да би створио овако врједно дјело, које по својој научној аргументацији и богатој садржини, по свом правилном методолошком приступу и обради представља огроман допринос изучавању не само црногорског већ и југословенског омладинског покрета.

Књига је подијељена на два периода.

Први период обухвата раздобље од 1918. године до шестојануарске диктатуре, гдје др Бојовић у три поглавља приказује хронолошким редом стварање омладинског комунистичког покрета у црногорским и југословенским оквирима, рад СКОЈ-а у илегалним условима, и његову активност кроз легалне манифестације, кроз спортска удружења у културноумјетничка друштва, штрајкове и друге манифестације средњошколске, студентске и радничке омладине. Овај период карактерише и пренаглашен полицијски терор који досеже кулминацију 1929. године, када су скоро разбијене партијске и скојевске организације. Аутор се у уводном дијелу осврнуо на низ доминантних фактора који су еволутивно дјеловали на политички и економски развој Црне Горе почетком двадесетог вијека, изnoseћи специфичности које карактеришу тај развој црногорског друштва, а посебно омладине, у периоду борбе за демократске и уставне слободе и борбе за стварање заједничке југословенске државе 1918. године.

Други дио монографије захвата период од шестојануарске диктатуре до 1941. године, раздобље у

ком се у Црној Гори обнавља и учвршћује рад партијских организација, обнавља се Покрајински комитет КПЈ, што условљава интензивнији рад и на развоју СКОЈ-а, који обухвата све омладинске слојеве радничке, сељачке, средњошколске и студентске омладине, који постаје језгро и моторна снага омладинског покрета у Црној Гори. Већ до маја 1935. године, када је одржана Друга покрајинска конференција СКОЈ-а за Црну Гору, СКОЈ има 380 чланова распоређених у 85 хелија, сврстаних у 11 мјесних комитета, што представља огромну снагу, важан фактор за даљи развој комунистичког покрета.

Посебно поглавље аутор посвећује посљедицама које је распуштање СКОЈ-а значило по цјелокупан омладински и комунистички покрет у југословенским оквирима, и напорима да се санирају те одлуке.

У посљедњој глави су истакнути напори, мјере и акције новог руководства, на челу са Јосипом Брозом, на реорганизацији Партије и обнављању СКОЈ-а у Црној Гори и Југославији. Тај период од 1938. до 1941. истакнут као период успешног дјеловања КПЈ на челу са другом Титом на организационом учвршћењу и јачању Партије и СКОЈ-а, који је почетком 1939. г. имао преко три хиљаде чланова, и који ће у борби за демократизацију и независност земље, а затим у ослободилачком рату и револуцији одиграти значајну улогу, чије ће чланство заједно с партијским сачињавати основну политичку и ударну снагу, не само у Црној Гори већ и шире.

Аутор је у овој студији успјешном реконструкцијом догађаја и

њиховом анализом, пратећи двадесетогодишњи развој омладинског покрета у Црној Гори између два светска рата, рељефно приказао његов развојни раст и учвршћење, његово израстање у снажан и утицајан политички фактор, из чијег су се језгра регрутовали руководећи кадрови у црногорском и југословенском напредном радничком покрету, и у ослободилачком рату и револуцији.

„Марљивим систематским истраживањем Бојовић је открио и осветлио многе непознате или недовољно познате чињенице из историје револуционарно-демократског омладинског покрета у Црној Гори, услове у којима се развијао, форме и методе његовог организовања и деловања, учешће и допринос тог покрета развоју револуционарног покрета не само у Црној Гори већ и Југославији итд. На светло дана изнета су и многобројна имена активиста омладинског покрета, од којих многи више нису живи, тако да монографија у извесном смислу представља и спомен-књигу о животу и борби неколико генерација омладине чији је допринос револуционарној борби југословенских народа за преображај старог друштва несумњиво био значајан“ — каже у свом приказу књиге др Мирољуб Васић. А др Надежда Јовановић додаје: „Монографија др Јована Бојовића је пионирски подухват, који пружа могућност да се на једном месту упознамо са развојем и резултатима деловања омладине Црне Горе у међуратном раздобљу, са приликама и условима у којима се тај покрет развијао, тешкоћама и проблемима са којима се суочавао“.

Бранко Ј. Кркељић

Благоје Паровић: ИЗАБРАНИ СПИСИ

Београд 1976, 323

Издавање ове књиге изгледа нам вишеструко значајно: Паровић је изузетна личност предратног револуционарног покрета Југославије; његова активност није била везана за један град или неку оивичену област, већ готово за целу Југославију; радио је, и представљао револуционарни рад-

нички покрет Југославије, и у интернационалним организацијама; период у коме долази до израза његово револуционарно стваралаштво није историографски изучен. Додајмо, наведеном, да се Паровић дружио и револуционарно каллио са руководећим људима радничке класе у Загребу: Јосипом